

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE ÖZELLEŞTİRME YÖNLÜ DIŞSAL EKONOMİLER ANALİZİ

Recep KÖK¹
Oğuz KARA²

Özet: Bu çalışmanın amacı, özelleştirmeye konu olan Kamu İktisadi Teşebbüslerinden (KİT) seçilmiş endüstri örneğinden hareketle, Türkiye açısından ortaya çıkan potansiyel refah kazanç/kayıpların analizini yapmak ve iktisadi karar birimlerinin politika geliştirmesine katkı sağlamaktır. Çimento ve petrol endüstrilerine yönelik özelleştirmenin net sosyal fayda-alternatif maliyetinin (NSF) hesaplanmasında tarafımızdan kurgulanmış bilanço temelli özgün bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu çalışmada, temel hipotez çerçevesinde yöneme yönelik varsayımlardan hareketle sadece yaklaşımın teorik yapısı açıklanarak, seçilmiş endüstri ölçeğinde uluslararası kaynak transferini açıklayan dışsallık analiz sonuçlarının rapor edilmesi ile yetinilmiştir. Elde edilen bulgulara bağlı olarak, özelleştirme sonucunda Afyon Çimento A.Ş.'nin 21.77 milyon TL, PETKİM'in 210 milyon TL dış alem yönlü kaynak transferine buna karşılık Söke Çimento A.Ş.'nin 44.34 milyon TL ülke yönlü kaynak transferi doğurduğu görülmüş ve temel hipotez doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özelleştirme, KİT, Dışsallık, İçsellik,

Abstract: Starting with industrial sample selected from SOEs which are subject to privatization, the aim of this study is to analyze the potential welfare loses and benefits from the point of Turkey and make contribution to economic decision making agents to evolve policy. An original "Balance sheet based approach", which is designed by us in calculation of the net social benefit-opportunity cost of privatization for cement and oil sectors, is shown. In this study, starting with the assumption aimed at the method in the frame of the basic hypothesis, by only explaining the assumption's basic structure, in the scale of the chosen industry area while discussing the international resource transfer contented only with the external analysis results. Depending on the acquired findings, as a result of the privatization Afyon Cement Corporation 21.77 million TL, PETKİM 210 million TL international resource transfer on the other hand, Söke Cement Corporation 44.34 million TL country directed resource transfer was observed and the basic hypothesis was confirmed.

Key Words: Privatization, SOE, Externality, Internality

I. Giriş

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Keynesyen politikaların da etkisiyle hemen hemen her ülkede kamunun ekonomi içerisindeki payında önemli artışlar görülmüştür. Fakat 1970'li yıllarda yaşanan stagflasyon krizi ve bu krize bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik sorunlar kamunun ekonomi içerisindeki rolünün sorgulanmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda 1980'li yıllardan

¹ Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

² Arş.Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

itibaren özellikle Neo-liberal politikaların ağırlık kazanmasıyla KİT'lerin kaynakları etkin kullanamadıkları görüşü işlenmeye başlanmıştır.

Günümüzde özelleştirme konusundaki tartışmalar hala devam etmekte ve bir politika olarak özelleştirmenin etkileri hususunda çeşitli teorik ve ampirik çalışmalar yapılmaktadır. Buna karşılık özelleştirmeye konu olan KİT'lerin piyasa mekanizmasının dinamiklerinden hangi ölçüde yararlanabildiği ve uygulamanın hangi büyüklüklerde toplumsal refah kayıp/kazançlarına yol açtığı konusu dünya literatürü çerçevesinde an az işlenen konulardan olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, Türkiye özelinde özelleştirme konusu KİT'lerin, özelleştirme sonrası net refah kazanç/kaybı analiz edilmektedir.

Özelleştirmenin NSF ilk kez bu çalışmada literatürde bulunmayan bir yöntemle hesaplanmıştır. Burada seçilmiş endüstri/firma veri tabanı dikkate alınarak tarafımızdan kurgulanmış bilanço temelli özgün bir yaklaşım kullanılmış ve NSF'nin belirleyicileri üzerinden bir model kurulmuştur.

Mülkiyeti kamuya ait olan işletmelerin özel kişi ya da kurumlara kısmen veya tamamen satılması şeklinde ifade edilebilecek olan özelleştirme kavramı teknik açıdan üç kısımda ifade edilebilir. İlk olarak kamu kesimi varlıklarının özel girişimcilere satılması, ikinci kısmı, serbestleştirme (deregulation) ya da liberalizasyondur. Üçüncü kısmı ise imtiyaz sözleşmesi (concession-franchising) dir(Hurl, Bryan, 1988;3). Kamunun ekonomi içerisindeki payını azaltmayı amaçlayan özelleştirme uygulamalarını geliştirmekte olan ülkelere yayma amacıyla IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların bünyesinde özel birimler oluşturulduğu kabul edilmektedir(Kök, 1995; Ghosh Banerjee ve Rondinelli, 2003).

Özelleştirmenin rasyoneli, devlet müdahalelerinin uygulama başarısının sorgulanmasında ve kamu sektörünün başarısızlığı ile piyasanın başarı derecesi arasındaki ilişkide saklıdır. Kamu işletmeciliğinin rasyoneli, rekabet koşullarına bağlı olarak piyasanın yetersizliği ve uygulamadaki başarısızlığı ile açıklanmaktadır. Diğer taraftan, özelleştirmenin rasyoneli ise iktisadi hayata yapılan devlet müdahalelerinin etkisizliği (kamu sektörü başarısızlığı) ile açıklanmaktadır.

Özelleştirme, küresel rekabet ortamının oluşturulması ve artırılmasının yanı sıra kamu mülkiyetindeki firmaların sürdürülebilir bir regülasyon ve rekabet gücü kazanmasına yönelik bir rekabet stratejisi olarak takdim edilmektedir(Kök ve Çoban, 2002). Özellikle küresel ve ulusal rekabet gücü kavramlarının iyi irdelenmesi ve yüklenen anlam çerçevesinde özelleştirme olgusu ile ilişkilendirilmesinde yarar vardır: Nitekim literatürde bu konuda (Porter, 1990; Krugman, 1994; Reinert 1994; Siggel ve Cockburn, 1995; Cockburn ve diğerleri, 1999; Begg, 2002; Budd ve Hirmis, 2004; Kitson ve diğerleri, 2004; Henricsson ve diğerleri, 2004; Banterle, 2005; Depperu ve Cerrato, 2005) çok sayıda tartışma bulunmaktadır. Haatoja ve Okkonen (2005)'e göre rekabet üstünlüğünün çok yönlü olarak ele alınması gerekmektedir. Literatürde (Marchand ve diğerleri, 1984; Ramanathan, 1986;

Domberger ve Piggott, 1986; Ramamurti, 1987; Perelman ve Pestieau, 1988; Cremer ve diğerleri, 1989; Zeckhauser ve Horn, 1989; Vining ve Boardman, 1992) özel işletmelerin kısa ve orta vadeli finansal göstergelerindeki (kârlılık vb.) iyileşmeler değerlendirilmektedir.

Neo-klasik iktisat teorisinde kamusal seçim ve mülkiyet hakkı yaklaşımları ile açıklanan mülkiyet yapısı ile kaynak kullanım etkinliği arasındaki ilişki, özel ve kamu sektörü arasında etkinlik farklılıklarına yol açan mülkiyetin doğasındaki değişikliklerle açıklanmaktadır. “Kamu Tercihi ve Mülkiyet Hakları Teorisi” de mülkiyet değişiminin daha büyük bir ekonomik artış yaratacağını ve kaynak tahsisinin daha da iyileşeceği hipotezini referans almaktadır. Ayrıca bölüşümün ne şekilde gerçekleştirildiği, nasıl değiştirildiği ve burada mülkiyet yapısının hangi ölçüde etkili olduğu konusu önem arz etmektedir.

Kamusal seçim yaklaşımında ise kaynak kullanım etkinsizliğinin temel nedenlerinden biri, zayıf rekabet koşullarında çalışan bürokratik yapı ve doğrudan işletilemeyen denetim mekanizmalarıdır(Hayek, 1978). Ancak, ülkeler/sektörler üzerine yapılan ampirik araştırmaların bazılarında kamu işletmelerinin, bazılarında ise özel işletmelerin kaynaklarını daha etkin kullandıkları görülmüştür. Buradan hareketle mülkiyet biçimi ile kaynak kullanım etkinliği arasında kuramsal açıdan doğrudan bir bağlantının olmadığı söylenebilir (Kök, 1991; Saygılı ve Taymaz, 1996; Barberis ve diğerleri, 1996; Kole and Mulherin, 1997; Boubakri ve Cosset, 1998, 2002; Lizal ve diğerleri, 2001; Harper, 2002; Megginson ve diğerleri, 2004).

Öte yandan, özelleştirmenin gerekliliğini ortaya koyan ve sonuçlarını değerlendiren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Megginson et al., 1994; D’Souza and Megginson, 1999; Havrylyshyn ve McGettigan, 1999; Djankov ve Murrell, 2000, 2002; Megginson ve Netter, 2001; Boubakri ve diğerleri., 2005; Çoban ve Seçme, 2005). Bu bağlamda genel olarak kamu işletmelerinin aynı alanda faaliyet gösteren özel sektör işletmelerine göre daha az etkin oldukları sonucuna ulaşılmakta ve ortaya çıkan etkinsizlik çeşitli nedenlerle ilişkilendirilmektedir. Kamu işletmelerinin amaçlarının çok yönlülüğü, mülkiyet şekli, piyasa yapısı, kamu işletmelerinin yönetimindeki yetersiz teşvikler, bürokratik ve politik çıkar ilişkileri (Boardman ve Vining, 1989; Vickers ve Yarrow, 1991; Laffont ve Tirole, 1993; Kök, 1995; Shleifer, 1998; Havrylyshyn ve McGettigan, 1999; Nellis, 1999, 2000; Djankov ve Murrell, 2000, 2002; Shirley ve Walsh, 2000; Sheshinski ve Lopez-Calva, 2003) bazı temel nedenler olarak sayılmaktadır.

II. Yöntem: Değişkenlerin Tanımı Ve Bilanço Temelli Yaklaşım

Uygulamada kullanılan veriler, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının (Ö.İ.B) Özelleştirme Sonrası Takip İşleri Grup Başkanlığı veri tabanından, özelleştirilmiş firmaların yıllık faaliyet raporlarından, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) mali raporlarından, TCMB’nin Elektronik Veri

Dağıtım Sistemi (EVDS) veri tabanından ve Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu KİT genel raporlarından derlenmiştir. Ele alınan dönem, özelleştirme öncesi ve sonrasını kapsayacak şekilde ve belirtilen faaliyet raporlarına ulaşılabilirlik çerçevesinde belirlenmiştir. İncelenen mali analiz ve faaliyet raporlarında, özelleştirilen firmaların bilançoları, gelir tabloları, kar ve zarar dağıtım tabloları, teknik ve mali sonuçlar ile firmaların endüstriyel faaliyetlerine ilişkin göstergeler yer almaktadır.

Bu çalışmanın amacı teorik ve metodolojik analizlerden hareketle:

- a) Özelleştirmeye konu olan KİT'lerin özelleştirme öncesi ve sonrası kaynak kullanım etkinliğini, seçilmiş endüstriler(Çimento, Petrokimya,) çerçevesinde bilanço temelli incelemek,
- b) Analize konu olan işletmelerin yarattığı pozitif ve negatif dışsallıkları ölçmek,
- c) Seçilmiş endüstrilerdeki kaynak kullanım etkinliğine bağlı olarak ekonomideki potansiyel refah kaybının veya kazancının büyüklüğünü tarafımızdan hesaplanan NSF'nin belirleyenlerine yönelik ekonometrik bir model kurmak,
- d) Özelleştirmenin net sosyal fayda-alternatif maliyetinden hareketle Türkiye'nin özelleştirme politikalarına yönelik öneriler geliştirmektir.

Yukarıda belirtilen genel amaçlar çerçevesinde, kaynakların daha etkin kullanımını referans alan bir özelleştirmenin, her şeyden önce kurumsal sonuçlarının doğurduğu işletme ölçeğindeki kazanç kadar, ulusal ölçekteki potansiyel kayıpların da önemsenmesi gerektiği ilkesinden hareketle, temel hipotez şu şekilde oluşturulmuştur. *“Özelleştirmeye konu olan bir endüstri/işletmenin yarattığı katma değer, kontrol edilemeyen faktörlerin etkisiyle (örneğin çok uluslu şirketler aracılığıyla yapılan kar transferleri v.b.) ülke ekonomisine yönelik net sosyal maliyet(refah kaybı) doğurur.”* Özelleştirme politikalarına yönelik dışsallık analizi yapılırken endüstrilere özgü değişkenlerin (TFV, Endüstriyel İleri bağlantı katsayısı (EİB), Endüstriyel Geri Bağlantı Katsayısı (EGB)) katsayılarının işareti üzerinden ekonometrik modele referans olan aşağıdaki türev hipotezler kurulmuştur:

- i. *Yapısal değişken parametresi olan TFV indeks katsayısı tahmininin işareti > 0 ise önerme: özelleştirmeye yönlü, değilse ($TFV < 0$) özelleştirme yönlüdür.*
- ii. *Özelleştirme sonrasında TFV'nin eğimi (Dummy x TFV) negatif ise özelleştirme politikasının yanlışlığı tezi doğrulanmakta ve firmaya yönelik özelleştirme uygulaması, endüstri bazlı refah yaratma etkisi doğurmamaktadır; pozitif ise özelleştirmenin gerekliliği hipotezi desteklenmektedir.*

iii. Yapısal değişken parametresi olan firma/endüstri özelindeki EİB ve EGB değişkenlerinin katsayı tahminlerinin işaretleri değerlendirildiğinde³;

a. EİB değişkeni pozitif dışsal ekonomiler doğurduğu için katsayının işareti pozitifdir ($EİB > 0$).

b. EGB değişkeni negatif içsellik doğurduğu için katsayının işareti negatiftir ($EGB < 0$).

iv. Firma/endüstri özelindeki katma değer ve benzeri değişkenlerin, pozitif içsel ekonomiler doğurduğu için değişken katsayının işareti pozitifdir ($PI > 0$)⁴.

v. Firma/endüstri özelinde ticari faaliyet hariç vergi öncesi dönem zararı ve buna benzer değişkenlerin, negatif içsel ekonomiler doğurduğu için değişken katsayının işareti negatiftir ($NI < 0$)⁵.

Özelleştirmenin net sosyal fayda-alternatif maliyetinin hesaplanmasına yönelik tarafımızdan geliştirilen özgün yaklaşım, yukarıdaki temel hipotez ve aşağıdaki varsayımlarla temellendirmekte ve ekonometrik model tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın uygulama kısmı temel hipotez (dışsallık analizi) çerçevesi ile sınırlandırılmaktadır. Ayrıca kurgu bütünlüğüne bağlı olarak tüm varsayımlar ele alınmakla birlikte uygulamanın hipotezi bağlamında sadece dışsallık analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

İçsellik Varsayımları

-Pozitif İçsellik Varsayım: Katma Değer Odaklı Varsayım

Ülkeye özgü üretim faktörleri çerçevesinde, özelleştirme öncesi koşullarda üretim süreci korunmuş olsa, özelleştirme sonrası takip eden yıllar itibarıyla katma değer yaratma potansiyeli korunmuş olacağı için, özelleştirmeden bir önceki yıl katma değer bugünkü değeri (takip eden her bir yıl için), ülke ekonomisine (refah yaratma etkisinin devam edeceği) ait olacağı şeklinde toplulaştırılmış varsayım,

-Negatif İçsellik Varsayımı: Geriye Bağlantı Odaklı Varsayım

Her bir endüstrinin yıllar itibarıyla diğer endüstrilerle olan geriye bağlantı katsayılarındaki artış, endüstride faaliyet gösteren ilgili firmaya negatif içsellik sağlar ve katma değer yaratma sürecini olumsuz etkiler. Çünkü firmanın girdi bileşenleri itibarıyla satın aldığı hammadde, aramalı v.b. mallar dikkate alındığında geriye bağlantı düzeyindeki artış, bağımlılık düzlemli maliyet optimizasyonunu olumsuz yönde etkiler.

³ a ve b hipotezlerinde yer alan EİB ve EGB değerleri standart veri yetersizliğinden dolayı ekonometrik modele dahil edilmemiştir.

⁴ Pozitif İçsellik (PI) değişkeni NSF hesabında kullanıldığı için ekonometrik modele dahil edilmemiştir.

⁵ Negatif İçsellik (NI) değişkeni NSF hesabında kullanıldığı için ekonometrik modele dahil edilmemiştir.

-Negatif İçsellik Varsayımı: Politik Kusur Varsayımı

Ülke odaklı özelleştirmede, hükümetlerin popülizme dayalı görev zararlarının mevcudu referans alındığında oluşan yönetim etkinsizliği(Burada, KİT'nin istihdam odaklı depo olarak görülmesi, iktidar çerçevesinde nepotik veya makam rant/nüfuz kollayıcılığı, fiyat politikası kanalı olmak üzere parti yetkililerine bayilik verilerek spekülatif kazanç sağlama eğilimi v.b. faktörler sıralanabilir) korunmuş olsa, özelleştirme sonrası takip eden yıllar itibariyle görev zararlarının bugünkü değerinin, ülke ekonomisi açısından bir kayıp oluşturacağı varsayımı,

-Koşullu Pozitif/Negatif İçsellik Varsayımı:

İşletmelerin gelir tablolarından hesaplanan net katma değer büyüklükleri hariç(içsellik mükerrer hesaplanmasını önlemek için), ticari faaliyetleri kapsamayan vergi öncesi net karın "pozitif içsellik göstergesi"; vergi öncesi net zarar durumunun ise "negatif içsellik göstergesi" olduğu kabul edilmiştir. Bu kabul altında, özelleştirme öncesi son iki yılda uygulanan hükümet politikaları güdümünde oluşan vergi öncesi net kar/zararın değeri (özelleştirme öncesi son iki yılın ortalaması) referans alınarak, bu politikaların(özelleştirme sonrası) takip edilen yıllarda da devam ettirildiği varsayımı,

Dışsallık Varsayımları

-Pozitif Dışsallık Varsayımı: İleriye Bağlantı Odaklı Varsayım

Her bir endüstrinin yıllar itibariyle diğer endüstrileri ile olan ileriye bağlantı katsayılarındaki (ağırlıklı tartılı ortalamaya bağlı olarak) artış, endüstride faaliyet gösteren ilgili firmaya pozitif dışsallık sağlar ve katma değer yaratma sürecini olumlu etkiler. Çünkü bağlı endüstriler açısından ilgili firmanın ürününe yönelik talep artacaktır.

-Pozitif Dışsallık Varsayımı: Dış Kaynak İhtiyacını Azaltma Odaklı Varsayım

Yabancı veya yabancı sermayeli firmalara yapılan özelleştirmelerde, firmanın bir dönem önceki net kar/zararın yatırıma dönüşen kısmı, o endüstriye ilişkin yaratılan katma değere bir ilaveyi ifade etmektedir. Ayrıca yaratılan katma değer, ülkenin ödemeler bilançosu açısından potansiyel borçlanmada bir azalma ortaya çıkaracağı varsayımı,

-Negatif Dışsallık Varsayımı: Dış Kaynak İhtiyacını Arttırma Odaklı Varsayım

Yabancı veya yabancı sermayeli firmalara yapılan özelleştirmelerde, firmanın bir dönem önceki net kar/zararın transfer edilmesi durumunda, o endüstride katma değer veya ülkenin fiziksel sermayesindeki azalış açısından potansiyel kaybı ifade etmektedir. Ayrıca ülke ekonomisine kaybolan değer kadar ödemeler bilançosu açısından potansiyel borçlanmayı arttıracığı varsayımı,

Temel Ağırlık Varsayımı

Net sosyal fayda-alternatif maliyetin ölçümünde, endüstri düzeyinde özelleştirme öncesi ve sonrası üretim sürecinden hesaplanan TFV, içsellik ve dışsallık hesaplamalarında temel ağırlık parametresi olarak kullanılacaktır. Özelleştirme öncesinde TFV katsayısı > 1 ise özelleştirmenin yeniden kaynak

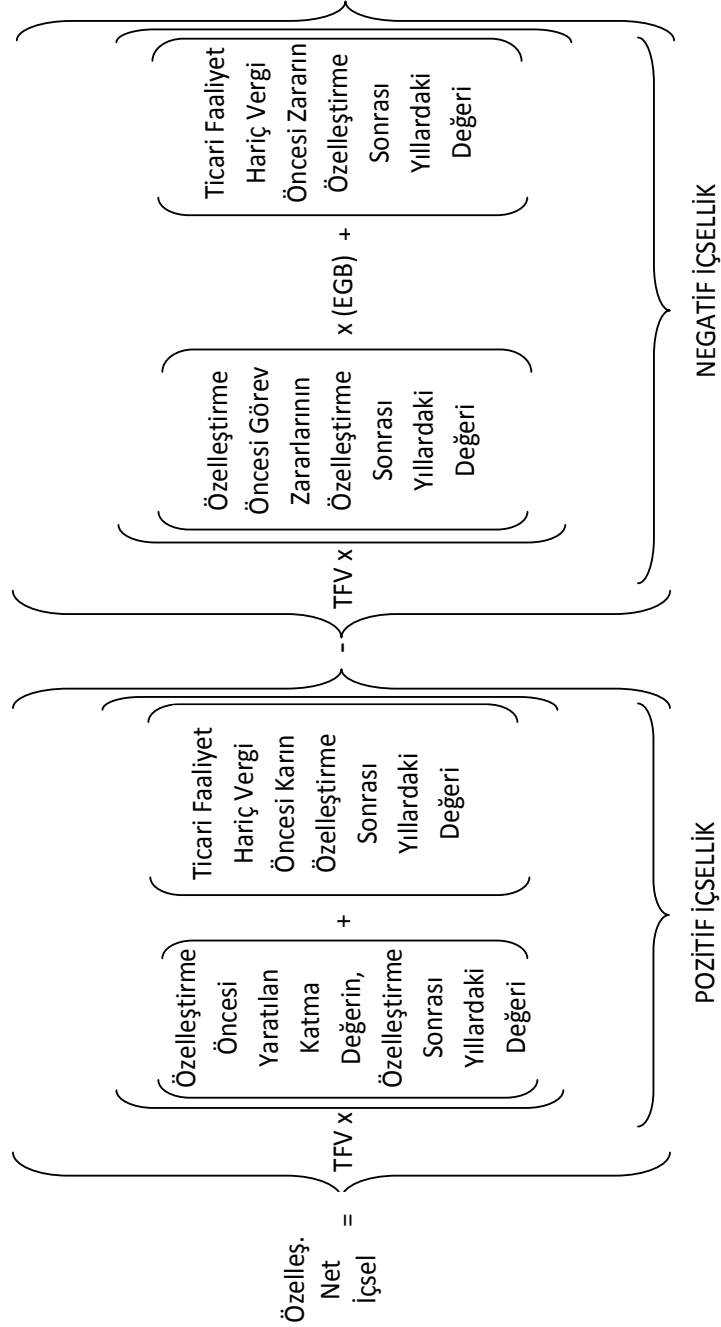
tahsisini olumsuz etkileyeceği; TFV katsayısı < 1 ise özelleştirmenin yeniden kaynak tahsisini olumlu etkileyen bir tasarrufun (özelleştirmenin) söz konusu olduğu, yani ilave bir refah yaratacağı varsayımı,

Özgün yaklaşımın ilk aşamasında TFV göstergeleri, özelleştirme öncesini ve sonrasını kapsayacak şekilde DEA, Malmquist (CRS-GRS) yöntemi(Charnes, Cooper ve Rhodes 1978; Farrell; Arnade 1994; Banker ve diğerleri 1984; Baker1997; Çalışmalar Lovell 1993; Ali ve Seiford 1993; Thrall 1996; Fried ve diğerleri, 1993; Fare ve diğerleri, 1994; Charnes ve diğ. (1995), Seiford 1990, 1996, 1997; Coelli ve diğerleri 1998) ile hesaplanmıştır. İkinci aşamada hesaplanan bu veriler firma/endüstri temelli yapısal bir ağırlık değişkeni olarak ele alınmış ve çalışmanın temel hipotezine referans olacak şekilde içsellik ve dışsallık hesaplamalarında kullanılmıştır. TFV'nin hesaplanmasında özelleştirilmesi tamamlanmış Çimento endüstrisinde yer alan 16 firmaya ait 1991-2008 yıllarını kapsayan, yine Petrol endüstrisinde yer alan 3 firmaya ait 1998-2008 yıllarını kapsayan veri tanımlar şu şekildedir: Ölçümlerde girdi olarak firmaların toplam işgücü sayısı ve toplam sermaye stoku, çıktı olarak da üretim düzeyi değişkenleri kullanılmıştır. Sermaye stokunun hesaplanmasında kullanılan parasal büyüklükleri 1987 yılı bazlı GSYİH deflatörü kullanılarak reelleştirilmiştir. Endüstri temelli tüm etkinlik ve verimlilik hesaplamaları, DEA Solver Pro 4.1 bilgisayar programı yardımıyla yapılmıştır.

Analizin ikinci aşamasında özelleştirmenin neden olduğu uluslar arası kaynak aktarım mekanizması dikkate alınarak özelleştirme sürecinde ortaya çıkan potansiyel refah olgusuna yönelik tarafımızdan kurulmuş özgün model aracılığıyla hesaplanmıştır. Analizin ilk aşamasında endüstri ölçeğinde hesaplanan TFV endeksi, ikinci aşamada, özelleştirmenin net sosyal maliyetinin ölçülmesinde araç değişken olarak kullanılmıştır. Bu modelin ikinci aşamasında, endüstride yer alan ve yabancı firmalara özelleştirilen her bir firmaya ilişkin pozitif ve negatif dışsallıklar hesaplanmıştır. Dışsallık ve içselliklerin hesaplanmasına ilişkin olarak kurgulanan özgün yaklaşım aşağıdaki Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3 üzerinde gösterilmiştir.

$$\begin{array}{c}
 \text{Özelleş.} \\
 \text{Net} \\
 \text{Dışsal} \\
 \text{Maliyeti} \\
 = \\
 \left[\begin{array}{c} \text{Net} \\ \text{Dönem} \\ \text{Karının} \\ \text{Yatırma} \\ \text{Dönüşen} \\ \text{Kısmı} \end{array} \right] \text{TFV x} + \left[\begin{array}{c} \text{Libor x} \\ \text{(Borçlanma'nın} \\ \text{Azalmasının} \\ \text{Yaratacağı} \\ \text{Kazanç)} \end{array} \right] \\
 - \\
 \left[\begin{array}{c} \text{Net Dönem} \\ \text{Karının} \\ \text{Transfer} \\ \text{TFV x Edilmesi} \\ \text{Durumunda} \\ \text{Kaybolan} \\ \text{Değer} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{c} \text{Libor x} \\ \text{(Potansiyel} \\ \text{Borçlanmada} \\ \text{Meydana} \\ \text{Gelecek Artışın} \\ \text{Yaratacağı} \\ \text{Kayıp)} \end{array} \right] \\
 \text{POZİTİF DIŞSALLIK} \qquad \qquad \qquad \text{NEGATİF DIŞSALLIK}
 \end{array}$$

Şekil 1: Özelleştirmeden Doğan Kaynak Transferinin Dışsallık Analizi

Şekil 2: Özelleştirmeden Doğan Kaynak Transferinin İçsellik Analizi

Kaynak: Tarafımızdan oluşturulmuştur. Uygulamada içsellik ölçüsü hesaplanmadığından kurgu ile yetinilmiştir

Dışsallık hesaplamaları, mülkiyet devri yabancı firmalara gerçekleşen özelleştirme uygulamalarının, ülke ekonomisi üzerinde potansiyel kayıp ya da kazançlara neden olacağı hipotezini referans almaktadır. Özelleştirme sonrasında mülkiyeti yabancıların elinde olan firma, işletmecilik faaliyeti sonucunda oluşacak net karı, ya ülke dışına transfer edecek ya da ülke içinde yeni yatırımların finansmanında kullanacaktır. Net dönem karının transfer edilmesi, ulusal kaynaklarla yaratılan kar büyüklüğünün, ülke ekonomisinde kullanılmamasının yaratacağı fırsat maliyetine bağlı potansiyel kaybı ifade edecektir. Aksine net dönem karının yatırıma dönüşen kısmı ise, ülke ekonomisi açısından endüstri verimliliğine bağlı olarak yaratılan reel kazancı ifade edecektir. Kayıp kazanç arasındaki net fark, firmanın ülke ekonomisi üzerinde yaratacağı net dışsallığı gösterecektir

Bu bağlamda özelleştirme sonrasında mülkiyeti yabancıların elinde olan firmaya ilişkin pozitif dışsallık, firmanın bir dönem önceki (t_1) net dönem karının cari (t) dönemde yatırıma dönüşen kısmı, o endüstriye ilişkin TFV ile çarpılarak, ilgili dönemde yatırımların yaratacağı katma değeri gösterecektir. Yaratılan bu değer endüstriye ilişkin ileri bağlantı katsayısı (EİB) ile çarpılacaktır. Ayrıca net dönem karının yatırıma dönüşen kısmı kadar, ödemeler bilançosu açısından firmanın borçlanma gereğinin azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle net dönem karının yatırıma dönüşen kısmına eşit düzeyde, potansiyel borçlanmanın azalmasının yaratacağı ilave dışsallık, yatırımların yaratacağı katma değere eklenerek pozitif dışsallıklar hesaplanmış olacaktır. Negatif dışsallık, firmanın bir dönem önceki net dönem karının transfer edilmesi durumunda kaybolan değer, o endüstriye ilişkin TFV ile çarpılarak hesaplanmıştır. Bu değere ilave olarak, kar transferine eşit düzeyde potansiyel borçlanmada meydana gelecek artışın yaratacağı değer eklenerek negatif dışsallık hesaplanmıştır. Potansiyel borçlanmada meydana gelecek artışın hesaplanmasında faiz(uluslar arası faiz oranı-libor)yükü de dikkate alınmıştır. Pozitif ve negatif dışsallık arasındaki fark ise, firma ölçeğinde özelleştirmeden doğan kaynak transferinin ülke ekonomisinde yaratacağı net dışsallık şeklinde ifade edilmiştir.

Bu yaklaşımının son aşaması, endüstrilere ait dışsallık ve içselliklerin birlikte dikkate alınmasını içermektedir. Her bir endüstriye ilişkin pozitif içsellik/dışsallık ve negatif içsellik/dışsallık toplulaştırılarak özelleştirmenin NSF hesaplanabilecektir. Dışsallık hesaplamasında yabancı firmalara yapılan özelleştirmeler dikkate alındığından NSF'nin hesaplanmasında, yabancı firmalara yapılan özelleştirmelerin söz konusu olduğu firmalar örnekleme referans alınmıştır. Bu kısıtlar altında her bir firma için geçerli olacak söz konusu kurgunun işleyiş mekanizması aşağıdaki Şekil 3 üzerinde gösterilmiştir:

$$\text{Net Sosyal Fayda/Alternatif Maliyet} = \left(\begin{array}{c} \text{Pozitif İçsellik} \\ \text{Pozitif Dışsallık} \end{array} \right) + \left(\begin{array}{c} \text{Pozitif Dışsallık} \\ \text{Pozitif İçsellik} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Negatif İçsellik} \\ \text{Negatif Dışsallık} \end{array} \right) + \left(\begin{array}{c} \text{Negatif Dışsallık} \\ \text{Negatif İçsellik} \end{array} \right)$$

Kaynak: Tarafımızdan oluşturulmuştur.

Şekil 3: Özelleştirmenin Net Sosyal Fayda-Alternatif Maliyeti

NSF'nin hesaplanmış değerinin pozitif olması, ilgili firmanın her bir yıl içinde ülkeye sağladığı kaynak transferi, ülke ekonomisine pozitif bir katkı sağladığı; NSF'nin negatif olması ise ülke dışına kaynak transferi doğurduğu için ülke ekonomisinde kayıpların toplumsal refahı azalttığı şeklinde değerlendirilmiştir

Ayrıca, NSF'nin belirleyenlerine yönelik endüstri temelli modelde, çalışmanın temel-türev hipotezleri ve varsayımlarına bağlı olarak kurulan Bilanço Temelli yaklaşım referans alınmıştır. Bu yaklaşıma göre de firmaya özgü (kontrol edilebilir) ve ülkeye özgü (kontrol edilemeyen) değişkenler tanımlanmış ve kurgulanan model en geniş şekliyle aşağıda verilmiştir. NSF'yi belirlemeye yönelik genişletilmiş modelin fonksiyonel kalıbı şu şekilde ifade edilebilir:

$$\text{NSF}_{ij} = f(\underbrace{\text{TFV, DxTFV, EİB, EGB, BA, İB, DB, DBSO, FGG, KGG, DYY, GZ}}_{\text{Endüstriye Özgü Yapısal Değişkenler}} + \underbrace{\text{U}_{ij}}_{\text{Ülkeye Özgü Kontrol Değişkenler}})$$

Çalışmanın yöntem kısmında belirtilen tüm açıklayıcı değişkenler (Yapısal ve Kontrol değişkenler) veri iken araştırmaya konu olan model daraltılarak şu şekilde tanımlanmaktadır:

Firma/Endüstri Temelli Yapısal Model:

$$\text{NSF}_{ij} = \beta_{0ij} + \beta_1 \text{TFV}_{ij} + \beta_2 \text{DxTFV}_{ij} + \text{U}_{ij}$$

Modellerde yer alan değişkenler şu şekilde açıklanabilir: Mikro yapısal değişkenler, Toplam Faktör Verimliliği (TFV), Kukla Değişken (DxTFV), Endüstriyel İleri Bağlantı Katsayısı (EİB), Endüstriyel Geri Bağlantı Katsayısı

(EGB) şeklinde tanımlanmıştır. Kukla değişken özelleştirme öncesi 0 sonrası 1 olacak şekilde belirlenmiş olup özelleştirme sonrası etkinlikteki değişimi yani eğimi ifade etmektedir. Makro değişkenler ise, Bütçe Açığı (BA), Dış Borç Stoku (DB), İç Borç Stoku (İB), Dış Borç Servis Oranı (DBSO), Kar Gelir/Gider (KGG), Faiz Gelir/Gider (FGG), Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) ve KİT Görev Zararları (GZ) şeklinde tanımlanmıştır.

III. Uygulama Sonuçları

Çalışmanın metodolojik kısmında belirtilen temel ve türev hipotezler çimento ve petrol endüstrisine ait firmalar örneğinden hareketle belirtilen yaklaşımla ele alınmıştır. Bu çalışmada yukarıda açıklanan teorik kurgu referans alınarak yalnız dışsallık analizleri sonuçlarına yer verilmiştir.

Bilindiği gibi dışsallık analizleri yabancılara yapılan özelleştirme uygulamalarını referans alarak uluslararası kaynak transferinin yönünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çimento endüstrisinde yer alan Afyon Çimento ve Söke Çimento A.Ş. ile Petrol endüstrisinde yer alan PETKİM A.Ş. nin hesaplanmış net dışsallık sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

Aşağıdaki tablodan elde edilen etkinlik skorlarına bağlı olarak 16 firmaya ilişkin TFV'nin ele alınan dönemde ortalama 1,007196 olduğu hesaplanmıştır. Buna göre endüstrinin tamamına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında 0.007'lik bir artış ölçeğe göre artan getiri konusunu çağrıştırmakla birlikte, etkinlik düzeyinin bire yakın olması endüstride ölçeğe göre sabit getiri olduğunu göstermektedir. DEA analiz sonuçları topluca değerlendirildiğinde, genel olarak firmaların özelleştirme öncesinde teknik etkinlik hızlarında bir kötüleşme olduğu buna karşılık üretim teknolojilerinde bir iyileşme olduğu görülmektedir. Firmaların etkinlik skorlarındaki değişimin kaynakları incelendiğinde ise 2001 krizinin, üretim ve yatırım üzerindeki olumsuz etkilerinin sektördeki kaynak kullanımının etkilediği görülmektedir.

08.09.1989 tarihinde kamuya ait olan % 51'lik pay 13 milyon \$'a Fransız Ciments Francais S.A.'ye satılmış olan Afyon Çimento A.Ş.'nin 1998-2008 dönemine ilişkin net dışsallık tablosu incelendiğinde, 1998-2000 yılları arasında negatif net dışsallık, 2001-2004 yılları arasında pozitif net dışsallık, 2005-2008 döneminde ise negatif net dışsallığın olduğu görülmektedir. 1998-2008 dönemi toplu olarak değerlendirildiğinde Afyon Çimento A.Ş.'nin 21.77 milyon TL negatif net dışsallık olduğu görülmektedir.

Çimento endüstrisinde yer alan ve 08.09.1989 da kamuya ait olan % 99,59'lik pay 11 milyon \$'a Fransız Ciments Francais S.A.'ye satılmış olan Söke Çimento A.Ş.'nin 2001-2008 dönemine ilişkin net dışsallık tablosu incelendiğinde 2001-2003 yılları arasında pozitif, 2004-2008 yılları arasında negatif net dışsallığın olduğu görülmektedir. 2001-2008 dönemi toplu olarak değerlendirildiğinde Söke Çimento A.Ş.'nin 44.34 milyon TL pozitif net dışsallık yarattığı görülmektedir.

Tablo: 1 Afyon Çimento A.Ş. 'ye Yönelik Net Dışsallık

Değişik. Yıllar	(1) Endüstri Toplam Faktör Verimliliği	(2) Net Dönem Karının Yatırıma Dönüşen Kısmı	(3) Net Dönem Karının Transfer Edilen Kısmı	(4) Pozitif Dışsallık	(5) Negatif Dışsallık	(6) Net Sosyal Maliyet
1991	1.020425564	-	-	-	-	-
1992	1.036877581	-	-	-	-	-
1993	1.009082618	-	-	-	-	-
1994	1.012511262	-	-	-	-	-
1995	1.007358262	-	-	-	-	-
1996	1.000322221	-	-	-	-	-
1997	1.007415555	-	-	-	-	-
1998	1.010318097	160272	263334	330660.0636	543289.1409	- 212629.0773
1999	0.99612279	130829	733106	269665.0998	1511080.132	- 1241415.033
2000	0.97657423	130109	146033	264972.7332	297402.6635	- 32429.93031
2001	1.042346376	299310	119999	618612.8233	248013.4983	370599.325
2002	1.005685953	119310	-495528	241024.8068	-1001043.83	1242068.646
2003	1.00053635	1551674	436745	3126803.648	880091.9904	2246711.657
2004	0.998980626	16200898	1500971	32887509.06	3046942.05	29840567.01
2005	0.994674438	3361990	3921038	6868190.673	8010266.723	-1142076.05
2006	0.995900333	2983591	4729737	6113468.461	9691374.582	- 3577906.121
2007	0.997431021	2611867	2640000	5333905.216	5391357.895	- 57452.67866
2008	0.996447465	2023306	26406320	4095591.109	53451870.07	- 49356278.96
Net Etki				60150403.69	82070644.9	- 21773336.95

Kaynak: Tarafımızdan düzenlenmiştir

Tablo: 2 Batisöke Çimento A.Ş. 'ye Yönelik Net Dışsallık

Değişik. Yıllar	(1) Endüstri Toplam Faktör Verimliliği	(2) Net Dönem Karının Yatırıma Dönüşen Kısmı	(3) Net Dönem Karının Transfer Edilen Kısmı	(4) Pozitif Dışsallık	(5) Negatif Dışsallık	(6) Net Sosyal Maliyet
1991	1.020425564	-	-	-	-	-
1992	1.036877581	-	-	-	-	-
1993	1.009082618	-	-	-	-	-
1994	1.012511262	-	-	-	-	-
1995	1.007358262	-	-	-	-	-
1996	1.000322221	-	-	-	-	-
1997	1.007415555	-	-	-	-	-
1998	1.010318097	-	-	-	-	-
1999	0.99612279	-	-	-	-	-
2000	0.97657423	-	-	-	-	-
2001	1.042346376	3169439	1198584	6550585.04	2477435.747	4073149.292
2002	1.005685953	26858241	3680659	54257835.45	7435505.19	46822330.26
2003	1.00053635	84322877	1636327	169920408.1	3297389.292	166623018.8
2004	0.998980626	-3436669	207817	-	421864.4837	-
2005	0.994674438	-2384205	4635163	4870679.134	9469148.713	14339827.85
2006	0.995900333	-1444226	15374257	2959262.882	31502318.95	34461581.83
2007	0.997431021	-3008942	37775743	6139908.382	77083440.32	-83223348.7
2008	0.996447465	1009955	177700346	2042118.866	35789921.83	-
Net Etki				211824725.6	167477024.5	44347701.08

Kaynak: Tarafımızdan düzenlenmiştir.

Petrol endüstrisinde TÜPRAŞ, POAŞ ve PETKİM yer almakta olup. POAŞ ait % 100 kamu payının % 51'i 21.07.2000 tarihinde 1.260.000.000 \$'a İş DOĞAN A.Ş.'ye diğer paylar ise 1991-2002 yılları arasında çeşitli oranlarda çok sayıda halka arz ve İMKB'de satış yoluyla özelleştirilmiştir. TÜPRAŞ ait % 100 kamu payının % 51'i 26.01.2006 tarihinde 4.140.000.000 \$'a Enerji Yatırımları A.Ş.'ye diğer paylar ise 1991-2006 yılları arasında çeşitli oranlarda çok sayıda halka arz ve İMKB'de satış yoluyla özelleştirilmiştir. PETKİM Petrokimya Holding A.Ş. ait %100 kamu payının % 51'i 30.05.2008 tarihinde 2.040.000.000 \$'a Socar& Turcas Petrokimya AŞ.'ye satılmıştır.

Aşağıdaki tablodan elde edilen etkinlik skorlarına bağlı olarak 3 firmaya ilişkin TFV'nin ele alınan dönemde ortalama 1,013524 olduğu hesaplanmıştır. Buna göre endüstrinin tamamına ilişkin ölçüğe göre artan getirilerin geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Petrol endüstrisinde yer alan üç firma ölçüğünde hareketle hesaplanan net dışsallık tablosu aşağıdaki gibidir. Tabloda hesaplanan dışsallık olgusu yabancı sermayeli şirketler kapsamında hazırlandığı için yalnızca PETKİM A.Ş. net dışsallık sonucu rapor edilmiştir.

Tablo: 3 PETKİM A.Ş. 'ye Yönelik Net Dışsallık

Değişik. Yıllar	(1) Endüstri Toplam Faktör Verimliliği	(2) Net Dönem Karının Yatırıma Dönüşen Kısmı	(3) Net Dönem Karının Transfer Edilen Kısmı	(4) Pozitif Dışsallık	(5) Negatif Dışsallık	(6) Net Sosyal Maliyet
1998	1.027659725	66163889	29487795	137651306.3	61348169.87	76303136.43
1999	1.017350776	62778799	7163826	130732503.1	14918171.74	115814331.4
2000	1.05689325	87438701	14687770	185095772.8	31092000.54	154003772.2
2001	1.02165859	113688137	-78505060	232618273.7	- 160629877.6	393248151.3
2002	1.015357374	222838157	37887240	452322991	76904556.86	375418434.1
2003	0.996492973	598305321	35667390	1203235661	71749834.79	1131485826
2004	0.99 4374249	- 112972185	- 245401500	- 228810954.4	- 497029878.8	268218924.4
2005	1.009048942	138046542	61942957	283998863.4	127433321.6	156565541.8
2006	0.997012173	4.867021	-98546779	9978085.007	- 202034907.6	212012992.6
2007	1.003290157	-12246680	57985829	- 25081692.43	118757306.3	- 143838998.7
2008	1.004609119	-38081469	65593227	- 77395601.59	133309648.9	- 210705250.5
Net Etki				2304345208	- 224181653.3	2528526861

Kaynak: Tarafımızdan düzenlenmiştir.

PETKİM A.Ş.'nin 2008 yılında Socar& Turcas Petrokimya A.Ş. özelleştirilmesi nedeniyle yalnızca 2008 yılı net dışsallık sonucunun yorumlanmasının uygun olduğu görülmektedir. Nitekim 2008 yılında PETKİM'in 210 milyon TL negatif net dışsallık yarattığı görülmektedir. PETKİM'in özelleştirilmesi yıllardır tartışılan bir nitelik taşıdığından daha önceki yıllarda özelleştirilmesi durumunda diğer koşullar sabitken yaratacağı dışsallık hakkında fikir edinebilmek amacıyla net dışsallık tablosu 1998-2008 dönemini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu bağlamda fiili özelleştirme yılı olarak sadece 2008 yılı yorumlanmıştır.

IV. Sonuç

Türkiye özelinde, özelleştirmeye konu olan KİT'lerin hangi ölçüde uluslararası kaynak transferine yol açtığı konusu ilk kez özgün bir yaklaşımla bu çalışmada ele alınmıştır.

Bu bağlamda, seçilmiş endüstrilere ilişkin firma ölçeğinde yapılan analizler sonucunda Afyon Çimento A.Ş.'nin 1998-2008 döneminde 21.77 milyon TL, PETKİM A.Ş.'nin 1998-2008 döneminde 210.70 milyon TL negatif net dışsallık yaratarak dış alem yönlü kaynak transferine yol açtığı görülmüştür. Söke Çimento A.Ş.'nin 2001-2008 döneminde 34 milyon TL pozitif net

dışsallık sonucuna bağlı olarak da ülke yönlü bir kaynak aktarımına neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, özelleştirme olgusunun, uluslar arası kaynak transferine neden olduğu görülmekte dolayısıyla özelleştirme, ülke ekonomileri açısından toplumsal refah kaybına yol açan bir deregülasyon politika sonuçları doğurmaktadır. Bu bağlamda 2008 krizine yönelik dünya deneyimleri Neo-liberal ve Neo-Klasik iktisat öğretisinin sorgulanma süreci ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye özelinde ekonominin gelecekte sürüklendiği fiili durum araştırma bulgularını daha da güçlendirmişti denilebilir.

Nitekim, 1970’li yıllarda başlayan özelleştirme olgusunun yarattığı refah transferleri analitik yaklaşımlarla ülkeler adına kayıp kazanç yönüyle değerlendirilmediği için bu araştırmanın veri tabanı çerçevesinde çalışmanın temel hipotezi daha büyük bir anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda daha önceki çalışmalarda (Kök 1993, 1995 ve Kök-Çoban 2008) belirtildiği gibi: “Ülke şartlarına göre ortaya çıkan özelleştirmenin kendine özgü rasyonelleri olduğu gibi; farklı zamanlarda millileştirmeyi de (kamusal mülkiyete dönüştürme) aynı model bütünlüğü içinde açıklayan rasyonellerin bulunabileceği hipotezi önem kazanmaktadır. Araştırmanın sonucu da yeni tartışmaları gerekli kılmaktadır.

Kaynaklar

- BANTERLE, A. (2005), Competitiveness and agri-food trade: An empirical analysis in the European Union. In S. Rasmussen (Eds.), The future of rural Europe in the global agri-food system (pp. 1-13), Paper presented at the 11th Congress of the EAAE. August 24-27. Copenhagen, Denmark.
- BARBERİS, N., BOYCKO, M., SHLEİFER, A. & TSUKANOVA, N. (1996), How does privatization work? Evidence from the Russian shops, Journal Political Economy, 104 (4), 764-790.
- BEGG, I. (2002), Urban competitiveness: policies for dynamic cities, Bristol: The Policy Press.
- BOARDMAN, A. & VİNİNG, A. R. (1989), Ownership and performance in competitive environments: A comparison of the performance of private, mixed, and state-owned enterprises. Journal Law Economics, 32, 1-33.
- BOUBAKRİ, N. & COSSET J. C., (2002), Does privatization meet the expectations? Evidence from african countries. Journal of African Economies, 111-140.
- BOUBAKRİ, N. & COSSET, J. (1998), The financial and operating performance of newly privatized firms: evidence from developing countries. The Journal of Finance, 1083-1112.
- BOUBAKRİ, N., COSSET, J. C. & GUEDHAMİ, O. (2005), Liberalization, corporate governance and the performance of newly privatized firms. Journal of Corporate Finance, 11, 767-790.

- BUDD, L. & HIRMIŞ, A., (2004), Conceptual framework for regional competitiveness. *Regional Studies*, 38 (9), 1015-1028.
- ÇOBAN, O. & SEÇME, G., (2005), Prediction of socio-economical consequences of privatization at the firm level with fuzzy cognitive mapping, *Information Sciences*, 169 (1-2), 131-154.
- COCKBURN, J., SİGGEL, E., COULİBALY, M. & VÉZİNA, S. (1999), Measuring competitiveness and its sources: The case of Mali's manufacturing sector, *Canadian Journal of Development Studies*, 20 (3), 491-519.
- CREMER, H., MARCHAND, M. & THİSSE, J. F., (1989), The public firm as an instrument for regulating an oligopolistic market. *Oxford Economic Papers*, 41, 283-301.
- D'SOUZA, J. & MEGGİNSON, W., (1999), The financial and operating performance of privatized firms during the 1990s. *Journal of Finance*, 54, 1397- 1438.
- DEPPERU, D. & CERRATO, D., (2005), Analyzing international competitiveness at the firm level: concepts and measures. Working Paper No. 32, Dipartimento Scienze Sociali - Sezione Economia Aziendale, Università Cattolica del Sacro Cuore, Piacenza.
- DJANKOV, S. & MURRELL, P., (2000), The determinants of enterprise restructuring in transition: An assessment of the evidence, Washington, D.C.: World Bank.
- DJANKOV, S. & MURRELL, P., (2002), Enterprise restructuring in transition: A quantitative survey, *Journal of Economic Literature*, 40 (3), 739-792.
- DOMBERGER, S. & PİGGOTT, J. (1986), Privatisation policies and public enterprise: A survey. *The Economic Record*, 62 (2), 145-160.
- FARRELL, C. (1957), *Journal of The Royal Statistical Society*, Vol.120, Part III,
- GHOSH BANERJEE, S. & RONDİNELLI, D. A. (2003), Does foreign aid promote privatization? Empirical evidence from developing countries. *World Development*, 31(9), 1527-1548.
- HAATAJA, M. & OKKONEN, J. (2005), Competitiveness of knowledge intensive services. eBRF eBusiness Research Forum Conference, Tampere, August 20-22, 2004.
- HARPER, J. T. (2002), The performance of privatized firms in the Czech Republic. *Journal of Banking and Finance*, 26 (4), 621-649.
- HAVRYLYSHYN, O., & MCGETTİGAN, D. (1999), Privatization in transition countries: A sampling of the literature. IMF, Working Paper No. 99/6.
- HAYEK, F. A. (1978), The confusion of language in political thought. In F.A. Hayek (Eds.), *New studies in philosophy, politics, economics and the history of ideas* (pp. 71-97). London: Routledge & Kegan Paul.

- HENRİCSON, J.P.E, ERİCSON, S., FLANAGAN, R. & JEWELL, C.A. (2004), Rethinking competitiveness for the construction industry. In F. Khosrowshahi (Eds.). Proceedings 20th Annual ARCOM Conference (Vol 1, 9pp), Heriot-Watt University, Edinburgh, September.
- HURL, Bryan, (1988), Studies in the UK Economy, Privatization and The Public Sector, First Published, Heinemann, Oxford, s 3
- KİTSON, M., MARTİN, R. & TYLER, P. (2004), Regional competitiveness: An elusive yet key concept? *Regional Studies*, 38(9), 991-999.
- KÖK, R., (1991), Endüstriyel Verimlik ve Etkinlik-Bir Uygulama, Basılmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:680, İ.İ.B.F. Yayınları No:90, Araştırma serisi No.81 Erzurum
- KÖK, R. (1995), Ekonomi-politik, popülizm: Özelleştirme ve KİT'ler, İstanbul: Dergah Yayınları.
- KÖK, R., ÇOBAN, O., (2002), Kitlelere İlişkin Bir Regülasyon Modelinin Gerekliliği ve Kaynak Kullanım Etkinliği Üzerine: Nevşehir Tekel Rakı Fabrikası Örneği, ERC METU International Conference in Economics VI, Ankara, 11-14 Eylül <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/recep-orhan.pdf>
- KOLE, S. R. & MULHERİN, J. H. (1997), The government as a shareholder: A case from the United States. *Journal of Law & Economics*, 40(1), 1-22.
- KRUGMAN, P. (1994), Competitiveness: a dangerous obsession. *Foreign Affairs*, 73 (2), 28-44.
- LAFFONT, J. J. & TİROLE, J. (1993), A Theory of incentives in procurement and regulation, Cambridge, MA: MIT Press.
- LİZAL, L., SİNGER, M. & SVEJNAR, J. (2001), Enterprise breakups and performance during the transition from plan to market. *Review of Economics and Statistics*, 83(1), 92-99.
- MARCHAND, M., PESTİEAU, P. & TULKENS, H. (1984), The performance of public enterprises: normative, positive and empirical issues. In M. Marchand, P. Pestieau & H. Tulkens (Eds.). *The performance of public enterprises: concepts and measurement* (pp. 3-42), Amsterdam: North-Holland.
- MEGGİNSON, W. & NETTER, J. (2001), From state to market: A survey of empirical studies on privatization. *Journal of Economic Literature*, 39, 321-389.
- MEGGİNSON, W., NASH, R. & RANDENBORGH, M. (1994), The financial and operating performance of newly privatized firms: An international empirical analysis. *Journal of Finance*, 49, 403-452.
- MEGGİNSON, W., NASH, R., NETTER, J. & POULSEN, A. (2004), The choice of private versus public capital markets: Evidence from privatizations, *Journal of Finance*, 59, 2835-2870.
- NELLİS, J. (1999), Time to rethink privatization in transition economies? IFC Discussion Paper No. 38, Washington, D.C.: World Bank Group.

- NELLIS, J. (2000), Privatization in transition economies: What next? Working Paper, Washington D.C.: World Bank.
- PERELMAN, S. & PESTIEAU, P. (1988), Technical performance in public enterprises: A comparative study of railways and postal services. *European Economic Review*, 32, 432-441.
- PORTER, M. E. (1990), *The competitive advantage of nations*. Londra, Basingstoke: Macmillan.
- RAMAMURTI, R. (1987), Leadership styles in state-owned enterprises, *Journal of General Management*, 13 (2), 45-55.
- RAMANATHAN, R. (1986), A Note on the Lagrange multiplier test and model selection criteria. University of California San Diego Discussion Paper No. 86-19.
- REINERT, E. (1994), Catching-up from way behind. A third world perspective on first world history. In J. Fagerberg and others (Eds.), *The dynamics of technology, trade and growth* (pp. 283-301), Aldershot, U.K.: Edward Elgar Publishing.
- SAYGILI, Ş. & TAYMAZ, E. (1996), Türkiye çimento sanayinde özelleştirme ve teknik etkinlik. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 23 (3), 405-426.
- SHESHINSKI, E. & LOPEZ-CALVA, L. F. (2003), Privatization and its benefits: theory and evidence, *CESifo Economic Studies*, 49 (3), 429-459
- SHIRLEY, M. & WALSH, P. (2000), Public vs. private ownership: the current state of the debate. World Bank Policy Research Working Paper No. 2420, Washington, D.C.: The World Bank.
- SHLEIFER, A. (1998), State versus private ownership, *Journal of Economic Perspectives*, 12 (4), 133-150.
- SİGGEL, E. & COCKBURN, J., (1995), *International competitiveness and its sources: a method of development policy analysis*. Concordia University, Department of Economics, Discussion Paper No. 9517.
- VICKERS, J. & YARROW, G. (1991), Economic perspectives on privatization. *Journal of Economic Perspectives*, 5, 111-132.
- VINING, A. R. & BOARDMAN, A. (1992), Ownership versus competition: Efficiency in public enterprise. *Public Choice*, 73, 205-239.
- ZECKHAUSER, R.J. & HORN, M. (1989), The control and performance of state-owned enterprises. In MacAvoy, P.W., Stanbury, W. T., Yarrow, G., & Zeckhauser, R. J. (Eds.), *Privatization and state-owned enterprises* (pp. 7-58), Boston: Kluwer.

